

Инж. Александар БАБОВИЋ

Станица за заштиту биља — Иванград

Сузбијање корова на подручју општине Иванград

У Горњем Полимљу, територија Општине Иванград, по обрадивим површинама, њиховом квалитету и другим производним могућностима, претставља јаче производно подручје овога рејона. Воћарство и сточарство су главне пољопривредне гране. Али, ипак, и ратарска производња чини лијеп извор прихода пољопривредним произвођачима.

Од укупног пољопривредног земљишта на обрадиве површине отпада 16.919 хектара, или 55,1%, а од ових на оранице и баште 5.549 ха, или 32,8%. Водеће ратарске културе су кукуруз и пшеница, што још увијек одражава тежњу за натуралном производњом. На ове двије културе отпада 3.574 хектара, или 64,4%, а од њих на површине под пшеницом 1.152 ха, или 20,7% од укупних површина под ораницама и баштама. Из овога се види да су то релативно велике површине за терен једне општине, гледано кроз прилике у нашој Републици. Овоме је интересантно додати да површине на којима се узгаја пшеница нијесу расуте по читавом терену, него су углавном концентрисане на неколико производних подручја.

Као производно подручје пшенице у првом реду долази Полица (Бабино, Драгосава, Маште и Горажде), Петњица, Петњик, Дапсиће и Будимља, а затим Луге, Долац, Лужац, Беран Село и Штитари. У овим мјестима од типова земљишта углавном преовладавају гајњаче, затим смонице, а дијелом смеђа земљишта на шљунковитим лимским терасама. По Павићевићу (5) „комплекс земљишта под гајњачом и смоницом на неогеним седиментима иначе спада у најплоднија земљишта у лимској долини“. Поред земљишта, и климатске прилике су повољне за развој ове културе у поменутиим подручјима. Па ипак, приноси су врло мали. Просјечни приноси по хектару износе 9 мц, што претставља минимум у односу на стварне производне могућности.

Према томе, овдје је актуелнији проблем повећање приноса по хектару, него повећање површина под пшеницом.

Просјечно ниски приноси пшенице на овом терену, по нашем мишљењу, резултат су доста велике исцрпљености земљишта, слабе обраде и уопште слабе примјене агротехничких мјера. У низу тих мјера проблем сузбијања корова заузима значајно мјесто.

Уопште о коровима, штетама од њих и новијем начину сузбијања

Велике су и разнолике штете које корови наносе културним биљкама. Оне се манифестују у смањењу количине и квалитета приноса. Ово због тога што корови:

1. заузимају усјевима, својим надземним и подземним органима, земљишни простор, те их на овај начин прорјеђују;

2. одузимају гајеним биљкама велике количине хранљивих материја, а самим тим знатно смањују плодност земљишта;

3. троше из земље велике количине влаге, која је културним биљкама неопходно потребна;

4. засјењавају и спречавају културним биљкама притицај сунчеве свјетлости, у недостатку које су ове издужене, блиједе и лако полијежу;

5. служе као извор зараза од разних биљних болести и штеточина;

6. утичу на снижење температуре земљишта, што може имати негативног одраза на културну биљку;

7. живе, дијелом или потпуно, на рачун културних биљака;

8. својим присуством или присуством својих генеративних органа (сјеменки) умањују квалитет добијених производа или их чине неупотребљивим због присуства отровних материја (2,6)

Тодоровић (7), коментаришући смањење приноса од корова, саопштава да је оно у СССР, у Саратовској области, износило у једној години код јаре пшенице 32%, проса 84%, кромпира 44%, кукуруза 90% а у Витебској области приноси ражи били су смањени за 64%, јечма 43% итд.

Ковачевић (2) каже следеће о величини штета што их корови наносе нашој пољопривреди: „Има година, када земљорадник губи од корова 20 до 40% жетвеног приноса.“

Кодинец (3) наглашава да је „утврђено да корови смањују годишњу производњу за 25 до 30%. Многа практична опажања показују да се у многим господарствима на 100 килограма зрна налази 30 и више килограма корова“.

Остојић (4) каже да „најскромније узевши, корови умањују за око 20% приносе у стрним житима, те да тај проценат може бити знатно већи и да се често пута због велике закоровљености морају преорати засејане површине“.

Делевић (1) истиче да се „може слободно рећи да наша пољопривреда губи сваке године најмање 15 до 20% од приноса због корова“.

И даље, корови не само што умањују количину и квалитет приноса као конкуренти културних биљака, паразити или полу-паразити, него својим надземним и подземним органима знатно отежавају и поскупљују трошкове обраде земљишта, жетву, вршидбу и чишћење сјемена.

Пратећи појаву и интензитет биљних паразита, запазили смо да корови причињавају велике штете и на терену Општине Иванград. Зато смо, поред осталих послова, у Станици у посљедње три године са посебним интересовањем пратили коровску флору и штете од ње у пшеници.

У протеклом периоду, у већем или мањем броју, констатовали смо на терену сљедеће коровске биљке на засијаним површинама пшеницом: паламиду (*Cirsium arvense* Scop.), различак или локално, „бумбаја“ (*Centaurea* sp.), кукољ (*Agrostema git-hago*), мак, турчинак, булка (*Papaver* sp.), шкроботац широколисни (*Alectorophus major*), уродица пјегава, локални назив „в у к“ (*Melantherum arvense* L.), грахорица (*Vicia* sp.), камилица (*Matricaria chamomilla* L.), љутић пољски (*Ranunculus arvensis* L.), приљепача турица (*Galium aparine* L.), крлић (*Sonchus* sp.), слачак, увијач (*Convolvulus arvensis*), пепељуга (*Chenopodium album* L.), реван жутоцвјетни (*Chrysanthemum segetum* L.), кртоласти грахор, рашак (*Lathyrus tuberosus*), врат (*Lolium temulentum*), девојачка трава (*Capsella bursa pastoris*), маслчак (*Taraxacum officinale*), кисељак (*Rumex acetosella*), мљечика (*Euforbis* sp.), лобода (*Atriplex patulum*), зеље (*Atriplex htrenze*), дјетелина пољска (*Trifolium arvense*), водопија обична (*Cichorium intybus* L.), лук дивљи (*Allium vineale*) и купина (*Rubis* sp.).

Присуство поменутих корова, уз низ слабо или никако проведених агротехничких мјера, (слаба обрада земљишта, употреба нечистог сјемена, слаба њега усјева и сл. условљавају да су штете од ових врло велике. У посљедње двије године, на пример, запазили смо у појединим локалитетима у Петњику, Будимљу, Лугама и Горажду појаву шкроботца широколисног (*Alectorophus major*). Штете због присуства овог корова на нападнутим парцелама на површини од око 70 хектара кретала су се од 40 до 100%. Било је случајева да су произвођачи, учавали појаву „пропадања и губљења“ преоравали те површине и засијавали их кукурузом. Други су пак, касније, долазили и косили нападнуте оазе или читаву површину.

Штете услед присуства корова на површинама под пшеницом су редовне, али у појединим годинама варирају. По нашем мишљењу оне се крећу од 15 до 25%. Годишње површине под пшеницом се крећу на око 1.200 ха, па, ако се узме да су штете услед присуства корова код приноса од 9 мц. по хектару само 15%, онда би годишње штете износиле око 19 вагона пшенице или изражено у новцу, око 9,5 милиона динара. То за једну општину, ако се већ зна да се пшеница гаји само у извјесним — мањим њеним подручјима, претставља, озбиљан и забрињавајући губитак.

Борба против корова је старијег датума. Она заправо иде напоредо са култивирањем биљака. Те мјере су се састојале, а и данас се проводе, у виду сузбијања корова (чишћење сјеме-на, правилна употреба уродице, његовање стајњака и др.) и уништавање корова (обрађивање земљишта, прилијевање, уга-рање стрњике, вријеме и густина сјетве и смјењивање усјева на дотичним парцелама). Па, ипак, и поред ових, мање или више проведених мјера, корови се редовно појављују у усјевима. Поред тога, провођење ових мјера је доста несигурно, тешко и скупо.

У новије вријеме користе се и нека хемиска средства (herbici-циди) за сузбијање корова. Она се разликују по особинама, дејству и начину примјене. Тако се у посљедње вријеме налазе у употреби селективни хербициди чија је особина да у одређеној количини активне материје по јединици површине уништавају широколисне корове, а да културне биљке (пшеница, раж, јечам и др.) остају неопштећене. Та се својства базирају на морофолошким и физио-лошким разликама између корова и културног биља (широколи-сни корови су осјетљивији на хербициде од културних усколи-сних биљака — имају шире лишће и тиме добијају већу коли-чину хербицида, немају воштану превлаку, а тачка пораста им је незаштићена и изложена дејству хербицида, за разлику од културних усколисних биљака код којих ово није случај.

Међу селективним хербицидима разликујемо контактне који се карактеришу тиме што углавном уништавају надземне дјелове биљке, а да коријен остане очуван, и хормонске (транслокције) чија је особина да их биљка апсорбује, те да они потом циркулишу кроз читаву биљку и изазивају њено угињање.

Примјена селективних хормонских хербицида датира од краја Другог свјетског рата, проналаском средстава на бази 2,4 — дихлорфеноксиретна киселина (2,4-Д) и 2-метил-4-хлорфе-носиретна киселина (МЦПА).

Индустрија хемиских средстава за сузбијање корова до данас је толико напредовала да располаже таквим селективним хормонским хербицидима који се успјешно употребљавају у сузбијању корова у житима (пшеница, раж, јечам и оvas), разним окопавинама, луцерки и дјетелини, ливадама и пашњацима, воћњацима и виноградима и у шумарству. У новије вријеме су чак синтетизована хемиска средства за сузбијање дрвенастих корова. И ова средства, према досада постигнутим резултатима, обећавају ефикасније, брже и једноставније сузбијање дрвенастих корова на закоровљеним обрадивим, или површинама за освајање. Самим тим је хемиска индустрија дала крупан прилог савременој пољопривредној производњи.

Истина, треба напоменути да поред хемиских особина веома важну улогу за ефикасност хербицида има правилна употреба, временске прилике, количина и распоред активне материје на јединицу површине, врста корова и др.

Демонстрационо сузбијање корова

У склопу општих мјера за унапређење пољопривредне производње Станица за заштиту биља у Иванграду је у свој план за 1958 годину унијела, између осталог, демонстрационо сузбијање корова у пшеници. Потребе извођења ове акције темељене су на запажањима о врстама, обиму и штетама од корова на терену за посљедњих неколико година. У ту сврху је у Станици благовремено извршена припрема апарата и хемиских средстава.

Са посебном пажњом праћене су временске прилике и пораст пшенице и корова. Ово због тога што је најповољније вријеме за сузбијање корова у житима у периоду када се пшеница налази у фази развитка између бокорења и влатања или кад корови имају три до шест листића.

Изузетно ниске температуре у марту и априлу мјесецу (минимална температура 11-ог априла $-1,4$, а средња мјесечна температура у истом мјесецу износила је $6,7^{\circ}\text{C}$) условиле су да је и вегетација заkasила. Почетком маја температура нагло расте, изазивајући брзо кретање вегетације и пораст пшенице. Тако се, већ 11 маја, могло почети са постављањем демонстрационих огледа да би се, због наглог пораста пшенице и корова, морало завршити 27 маја.

Огледи су извођени под доста високим температурама, тако да се за вријеме највеће припеке рад морао привремено обустављати. Од хемиских средстава у употреби су била средства на бази 2,4-Д (коровицид и дикопур). Ова средства су употребљавана у количини од 1,5 кгр. по хектару. Огледи су постављани превозном прскалицом типа „Ренета“. За овај тип прскалица смо се одлучили највише због њене перспективне примјене у ову сврху, а

с обзиром на конфигурацију терена иако она има другу намјену. Утрошак воде се кретао око 600 литара по хектару.

Два дана послије прскања у Будимљи, Долцу и Петњику, показали су се уочљиви резултати. Сви корови, мање или више, између којих и паламида у овом рејону претставља посебан проблем, изгубили су виталност и почели се повијати.

Прскање жита против корова

Што се више ширила акција демонстрационог сузбијања корова и манифестовала ефикасност хебрицида, то се ширио број интересената, а повјерење у вриједност ових средстава и службу заштите биља све више је расло.

На основу теренских запажања дошли смо до закључка да су коровицид и дикопур дали приближно једнаке резултате и да су показали велику ефикасност. Ефикасност се, мање или више, манифестовала на свим широколисним коровима у млађем развојном стадијуму. Код неких отпорнијих корова (вук и др), ако се третирају са закашњењем ипак се заустави пораст и спријечи осјеменавање.

Веома је интересантно запажање о штетном дјеловању звонца (*Atlecorophus major*). Овај коров, изгледа, већ са ницањем и порастом штетно утиче на пшеницу. Због тога би, мислимо, третирање нападнутих оаза и површина требало изводити у млађем развојном стадију пшенице и корова са нешто сниженом количином хебрицида. Ово питање, бесумње, с обзиром на значај, заслужује даља посматрања и испитивања.

Демонстрациони огледи су постављени на 78 парцела у 18 села, а на површини од око 25 хектара. Дневни учинак прскалице износио је 1 хектар.

Током рада на терену обавијештени смо од произвођача да је за плијевљење једног хектара пшенице потребно 10 радника. Поред овога, они истичу да има корова који се након плијевљења омлађују (паламида и др). Усто, плијевљење корова долази у вријеме када се много оскудијева у радној снази, те је ова мјера скупа и неефикасна.

Пшеница се гаји на таквим теренима гдје се од апарата може мјестимично употребљавати моторна прскалица, на извјесним парцелама обавезна је употреба леђне, а на већем дијелу терена може се користити превозна прскалица. Због тога се за прорачун трошкова може узети као да су укупне површине под пшеницом третиране превозним прскалицама.

Трошкови прскања, према стеченим искуствима и постојећим цијенама по хектару износе:

1. хемиско средство	— — — — —	525 динара
2. радна снага — људска	— — — — —	1.200 „
3. радна снага — спрежна (снаб. водом)	— — — — —	200 „
4. радна снага — стручна	— — — — —	175 „
5. амортизација и одржавање	— — — — —	300 „
6. разни други трошкови	— — — — —	100 „

Укупно: — — — — — 2.500 динара

Дакле, укупни трошкови прскања по хектару износе око 2.500 динара, што зависи од низа фактора (удаљености воде и сл.). Уколико би се, пак, произвођач оријентисао, зашто су створени реални основи, да сноси трошкове хемиског средства, стручне радне снаге, амортизације и одржавања прскалица, ти би трошкови износили око 1.000 динара.

Ако се већ рачуна да су приноси пшенице умањени за 15% на површини од 1.200 хектара код постојећих приноса по хектару, онда и укупни губици износе годишње око 19 вагона пшенице. То, у новцу изражено, према тржишној цијени, износи око 9,5 милиона динара. Уколико би се спровела акција сузбијања корова издаци би озрабили 3, односно 1,2 милиона динара — ако би акцију самостално изводила Станица или Станица у заједници са произвођачима. То би претстављало уштеду од 6, односно 8,3 милиона динара. Ова рачуница, иако само приближна, упозорава на потребу сузбијања корова.

У 1959 години, руковођени постигнутим резултатима, проширићемо акцију сузбијања корова. Она ће бити организована у заједници са земљорадничким задругама, на површинама под

италијанском пшеницом, у кооперацији — у првом реду, а затим и код индивидуалних произвођача на читавом терену, у границама могућности Станице. У даљој перспективи предвиђа се сузбијање корова и код других култура.

Закључак

На основу досадашњих запажања уопште, а посебно о појави и обиму корова у пшеници, и на основу акција демонстрационог сузбијања од 10 до 28 маја 1958 године на терену НОО Иванград, могу се извући сљедећи закључци:

1. да су едафске и климатске прилике повољне за узгој пшенице у рејонима у којима се она већ узгаја и да са кукурузом чини водећу ратарску културу;

2. да су приноси минимални и поред провођења неких агротехничких мјера, те се као актуелнији проблем поставља повећање приноса по хектару него проблем повећања површина под пшеницом;

3. да проблем сузбијања корова заузима значајно мјесто у циљу повећавања приноса пшенице, јер се штете, усљед присуства корова, крећу од 15 до 25% У 1957 и 1958 години било је преораних површина, а штете су се на око 70 хектара кретале од 40 до 100% само усљед присуства једног корова — широколисног шкроботца, звонца (*Alectorolophus major*);

4. да су у демонстрационим огледима селективни хормонски (транслокациони) хербициди показали добре резултате, те да су пољопривредни произвођачи показали велики интерес за хемиски начин сузбијања корова, и

5. да се сузбијање корова хербицидима на површинама под пшеницом економски исплати, те би ову мјеру убудуће требало проширити и увести као сталну.

Литература:

1. Делевић Б.: Борба против корова хемиским средствима, Посебно издање Института за заштиту биља, Београд, 1954

2. Ковачевић Ј.: Корови у пољопривреди, Загреб, 1947

3. Кодинец Г.: Корови и њихово сузбијање, Београд, 1937

4. Остојић Н.: Сузбијање корова у стрним житима хемиским средствима (*herbicidiona*). Издање Савеза пољопривредних комора ФНРЈ, Београд, 1956

5. Павићевић Н.: Смеђа земљишта у Лимској долини, Наша пољопривреда бр. 2, Титоград, 1958

6. Стаменовић Б.: О коровима и сузбијању корова. Хемизација пољопривреде, бр. 8, Београд, 1957.

Веселин ПЕРКОВИЋ, ветеринар

Резултати и перспективе рада центра за вјештачко осјемењавање домаћих животиња у Титограду

Центар за вјештачко осјемењавање домаћих животиња основан је јануара 1956 године.

Како је вјештачко осјемењавање било новина у нашој Републици, то је и Центар, у прво вријеме био оријентисан на уски дјелокруг рада како би се сточари убиједили у корисност ове мјере на унапређењу сточарства.

Да би се добио што бољи увид у рад Центра за период од три године, приказаћемо моментано стање и наше предлоге за будући рад.

Смјештај

Објекти Ветеринарске станице у Титограду послужили су за привремени смјештај Центра за вјештачко осјемењавање.

Испуст, који је неопходан за бикове и без којег се не може замислити рад са расплодним животињама не постоји, јер је круг у коме се налази Ветеринарска станица са својим објектима једва довољан за њене потребе. Због тога, као и због сталног догона болесних животиња, тај круг не користимо јер се плашимо каквог обољења које би се могло пренијети на бикове.

Немајући своје економије, принуђени смо да храну за бикове набављамо од приватних произвођача.

Опрема

За почетак свог рада Центар је добио од Пољопривредно-шумарске коморе НРЦГ 2,000.000 динара за набавку опреме. За ова средства је набављена најнужнија опрема и инструменти. Сав

тај материјал смјештен је у једном одјељењу које са ветеринарско-санитарне стране ни у ком случају не одговара, јер само за манипулацију спреме, без осталих радњи, потребна је једна посебна просторија.

Од превозних средстава Центар има само један мали мотор-бицикл од 120 кубика. С обзиром да је досада у Центру био само један стручњак, ово возило је било довољно, али се могло користити само по лијепом времену.

Финансиско пословање

Центар је основан као установа са самосталним финансирањем, али је, у циљу пропагирања вјештачког осјемењавања домаћих животиња, као мјере за унапређење сточарства, одређено да услуге буду бесплатне, с тим да његове расходе покрива буџет путем дотације.

Дотација Центру за 1956 годину износила је 2,000.000 динара. Центар је тада имао на исхрани само три приплодна бика; од радника и службеника било је прво два, а касније три особе, па су тиме и расходи Центра били доста мали, јер је овај био тек у формирању.

Расходи Центра у 1956 години су износили 1,622.483 динара, од чега: лични расходи са доприносима динара 829.558; сточна храна динара 354.917 и остали материјални расходи динара 438.008. Остатак од динара 377.517 пренесен је на фондове, набавку сточне хране (резерве за зиму) и за набавку (допуну) инвентара, односно потрошног материјала.

Методи и резултат рада

Центар за вјештачко осјемењавање био је прва установа у Црној Гори која се почела бавити овим послом. Као и свака новина, тако је и увођење вјештачког осјемењавања имало својих тешкоћа од којих неке ни до данас нијесу пребројене.

Да би упознали сточаре са вјештачким осјемењавањем, стручњак Центра је одржао неколико популарних предавања у оним селима гдје је требало почети са овом мјером. Наши сточари нијесу ову новину дочекали са одушевљењем, а нарочито власници бикова, јер им је бесплатно осјемењавање са квалитетним и расним биковима смањило приходе. Правило је да се у почетку рада са вјештачким осјемењавањем не иде у ширину, па смо и ми за прву годину рада узели пунктове Титоград и Пољопривредно добро „Крушевац“.

Један од најважнијих проблема у вјештачком осјемењавању говеди — избор расних бикова — ми нијесмо могли ријешити, јер

су нам за Центар додијељени тек увезени млади бикови, иако је већ из искуства познато да се за вјештачко осјемењавање узимају старији бикови, који су своја позитивна наследна својства већ доказали.

И поред свих тешкоћа у самом Центру, недостатак просторија, своје економије, ми смо у првој години осјеменили 787 крава, број у који ни сами нијесмо могли вјеровати.

Сљедећа табела показује резултате рада Центра у 1956 години:

Број осјемењених крава	Број крава лијечених на стерилитет	Број осталих интервенција	Од тога преглед на стеопност	Број крава излијечених од стерилитета
787	590	1.944	150	550

Како се из горње табеле види, Центар је, поред осјемењавања, вршио и сузбијање стерилитета у оноликој мјери колико је то могао један стручњак да постигне.

Већ у 1957 години мислили смо на проширење рада Центра, с тим што би у Центру дошло до повећања стручног кадра. Недостатак станова и високи новчани захтјеви стручњака узроци су што није извршен план, па је и у 1957 години радио само један стручњак. Иако је манипулација спермом обилан посао, који довољно ангажује једног стручњака, ми смо у 1957 години проширили дјелокруг рада повећањем броја пунктова на три и то: Титоград, Љешкопоље и Доњи Кокоти, а повремено смо ишли и у Зету. Пошто је из Ветеринарске станице у Никшићу 1957 године један стручњак завршио курс за вјештачко осјемењавање крава, то смо морали да овој Станици сваког дана одашиљемо спрему. Интерес за вјештачко осјемењавање тако је растао да ми нијесмо, због недостатка стручног особља, могли стићи да свугдје испунимо захтјеве произвођача.

Сљедећа табела приказује рад Центра у 1957 години:

Осјемењено крава	Прегледи на гравидитет	Ендометри тис	Остали прегледи		Достављено Ветер. станици Никшић спреме цим
			крава	и осталих дом. живот.	
943	191	151	44	15	1.988

Финансиско пословање у 1957 години

И у овој години, као и у претходној, Центар је вршио све услуге бесплатно, како у погледу осјемењавања крава, тако и у погледу лијечења. Финансиска средства за покриће расхода Цен-

тра у овој години дало је Извршно вијеће НРЦГ преко Пољопривредно шумарске коморе и то у износу 2,500.000 динара. Повећање издатака у односу на претходну годину уследило је због повећања броја приплодних бикова од 3 на 4 као и због повећања службеног особља од 3 на 4 радника — службеника.

Расходи Центра у 1957 години износили су 2,217.643 динара од чега: лични расходи са доприносима динара 1,106.734, сточна храна динара 555.159 и материјални расходи динара 555.750.

Да би се побољшао рад Центра у 1958 години, предложено је повећање стручне радне снаге и изградња нових просторија гдје би се могло радити без ризика, који сада постоји.

У овој години је Општинска ветеринарска станица из Титограда вршила осјемењавање на два пункта и то: Тузи и Голубовци. Како су стручњаци ове Станице били заузети неким другим пословима, није се ишло редовно на пунктове, тако да је ефекат био незадовољавајући. Такав поступак одбија сточаре и поред тога што су они за ово врло заинтересовани.

Јула мјесеца ове године почели смо достављати сперму и Ветеринарској станици Пљевља. Ова Станица је показала врло задовољавајући резултат у раду иако је то први пут да се на том терену врши вјештачко осјемењавање крава.

Сљедећа табела приказује рад Центра у 1958 години и то за 11 мјесеци:

Осјем. крава	Прегледи				Достављено спреме ццм		
	На стео-ност	Ендометритис	Остало	Тешко телеђе	Вет стан. Никшић	Вет стан. Пљевља	Вет стан. Титоград
1.586	346	78	151	19	3.056	844	692

Концем 1958 године Центру су одобрена три нова радна мјеста: један ветеринар, један ветеринарски техничар и један ветеринарски болничар.

Финансиско пословање за 11 мјесеци 1958 год.

И ове године Станица је све услуге вршила бесплатно, а расходи Центра покривени су из дотације које је давало Извршно вијеће НРЦГ преко Пољопривредно шумарске коморе. Дотација за 1958 годину износила је 2,500.000 динара. С обзиром да Центар има стално на издржавању приплодну стоку за коју треба набављати сточну храну, врло често је било незгода и у томе што нијесмо имали благовремено финансиских средстава, те смо због тога морали да је набављамо по скупој цијени.

За 11 мјесеци ове године расходи Центра су износили динара 2,525.500 и то: плате са доприносима динара 1,212.500, сточна храна динара 594.500 и остали материјални расходи динара 718.500.

Курсеви

При Центру су у 1957 и 1958 години одржани курсеви за вјештачко осјемењавање оваца.

Послије завршених предавања одржаван је испит за све учеснике курса.

На овим курсевима су оспособљени за посао вјештачког осјемењавања оваца 64 курсиста (ветеринари, агрономи, ветеринарски и пољопривредни техничари и ветеринарски болничари) и то: 13 у 1957 и 51 у 1958 години.

Осим тога, при овоме Центру провели су по мјесец дана 1 ветеринар и 1 ветеринарски техничар из Пљеваља, са задатком да се обуче у послу вјештачког осјемењавања крера.

Предлог плана рада и финансиског пословања Центра за 1959 год.

Како смо у 1958 години добили одобрење за попуњавање нужних радних мјеста, план и програм нашег рада у 1959 години биће замашан, јер нам то дозвољава број стручног особља које ћемо у овој години имати.

Наш план рада на терену општине Титоград предвиђа:

1. Отварање 3 пункта, гдје би стручњаци били стално стационирани и то: Титоград, Голубовци, Спуж.

2. Отварање 3 пункта гдје ће стручњаци ићи свакодневно, у одређено вријеме, ради осјемењавања крера и то: Љешкопоље, укључујући Пољопривредно добро „Крушевац“, Доњи Кокоти, укључујући СРЗ „13 јули“ и Барутана.

3. Пункт у Голубовцима ће отворити неколико помоћних пунктова гдје ће се у сезони сваког дана вршити осјемењавање крера.

Сматрамо да је овај план реалан и да ће бити у цјелости испуњен.

Слање спреме возом показало се практичним, па не долази у обзир бојазан од застоја у дотурању спреме.

Организацији рада на осталим теренима Републике пришли смо оптимистички, јер је опрема обезбијеђена дјелом ветеринарским станицама, а обезбиједиће се и осталима које се буду припремале за осјемењавање крера.

Сперму достављамо ветеринарским станицама по наруцби, тј. у данима када они то захтијевају. Досада смо испоручили сперму ветеринарским станицама Никшић и Пљевља, а у 1959 години достављаћемо и неким другим станицама и то: Цетињу, Иванграду и Бијелом Пољу.

Сперма ће се слати за Спуж, Даниловград и Никшић — возом, а у остале градове аутобусом.

Контролу рада над свим станицама вршиће стручњаци Центра.

Сав посао око организације вјештачког осјемењавања на терену примиће на себе стручњаци Центра. Но, и поред најбоље воље стручњака, ми не можемо сами ријешити све проблеме који ће се појавити на терену, ако нас не буду помагали Народни одбори и републички органи који су заинтересовани за рад ове службе.

Предлог финансиског пословања

За 1959 годину донесена је одлука да се вјештачко осјемењавање крава наплаћује, као и све друге услуге, које Станица буде обављала, но то није довољно да Станица покрије своје расходе па ће и даље морати да се ослања на дотације.

Укупни расходи Станице за 1959 годину предвиђени су на 3,791.000 динара, од чега: за личне расходе динара 1,676.000, за сточну храну 1,508.000 и за остале материјалне расходе 607.000 динара.